

การตีความแบบวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่าง
PITY AND FEAR กับหิริโอตตัปปะ*
AN ANALYTICAL COMPARATIVE STUDY BETWEEN
PITY AND FEAR AND HIRI OTAPPA

สกุล อันมา

Sakun On-ma

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

E-mail: E-sakunkorn07@gmail.com

บทคัดย่อ

ความเหมือนและต่างในเรื่องความเกรงกลัวต่อบาป เป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าสามารถกระตุ้นความรู้สึกแห่งคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคล และสามารถระงับยับยั้งการกระทำที่เป็นบาปเป็นกรรมใด ๆ ได้ทั้งหมด ถือเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลเกิดมีสำนึกแห่งความสงสารและความกลัวนี้ โดยการสื่อผ่านทางผลงานวรรณกรรมหรือในทางวรรณคดีสำคัญ ๆ ของโลก ในหลากหลายรูปแบบและลักษณะวิธี ในทางตะวันตกจะมีหลักการทางปรัชญาวรรณคดี ที่เขียนไว้ในผลงานที่ชื่อว่า “The Poetics” โดยนักปรัชญาชาวกรีกผู้มีนามอันอุโฆษ ว่า “อริสโตเติล” (Aristotle) โดยมุ่งเน้นในความเป็นละครคลาสสิกที่เต็มไปด้วยกฎระเบียบทางวรรณคดีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นโศกนาฏกรรม (Tragedy) หรือสุขนาฏกรรม (Comedy) ซึ่งความรู้สึกนี้ มีประเด็นที่คล้ายคลึงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หัวข้อ “ธรรมเป็นโลกบาลคือคัมภีร์ครองโลก” ซึ่งประกอบด้วยหิริ ความละอายต่อบาป และโอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ทำให้ Pity and Fear กับ หิริโอตตัปปะมีลักษณะร่วมที่เป็น “คุณธรรมสากล” หรือ “จริยธรรมสากล” ที่สำคัญสำหรับมวลมนุษยชาติ

คำสำคัญ: ความสงสารและความกลัว, หิริ, โอตตัปปะ

* Received 21 January 2019; Revised 25 February 2019; Accepted 30 April 2019

Abstract

The Similarity and the difference in fear concerned to sin or sinful feeling can be assumed as the stimulus or arousing the moral or ethical behavior in the mind of all people. It can prevent the persons to perform the all bad deeds and cultivate the consciousness of pity and fear via the important well-known works of literatures of the world in various aspects. In the west, “The Poetics” written by the great Greek philosopher named “Aristotle” who intended to present the principle of rules in Tragedy and Comedy plays. This Principle is similar to the Buddhist Principle of “Lokapala Dhamma” that consists of Hiri : the fear to bad deeds or sinful doings and Otappa : the fear to the results of its. Therefore, Pity and Fear and Hiri and Otappa have important co-aspects of “Universal Morality” or “Universal Ethics” for the people all around the world.

Keywords: Pity and Fear, moral shame, moral dread

บทนำ

ภาพเหตุการณ์ในเว็บไซต์ของ YouTube.com ซึ่งเป็นภาพในคลิปวิดีโอ เกี่ยวกับการประหารชีวิตนักโทษคดีอุกฉกรรจ์ เป็นภาพที่ที่นักโทษคนหนึ่งกำลังถูกคุมตัวออกมา เขาถูกเอาผ้ามัดปิดตา แล้วถูกมัดตรึงเข้ากับหลักประหาร เพื่อรอรับการถูกประหารชีวิต เพฆณฆาตตั้งกระบอกปืนเล็งไปยังนักโทษคนนั้น

ภาพเหตุการณ์ที่นำมาใช้ในเชิงสมมุติ เพื่อนำไปสู่การวิพากษ์เกี่ยวกับความเหมือนและความต่างทางโลกทัศน์และชีวทัศน์ของมนุษย์ ซึ่งแน่นอนว่าจะเป็นไปในบริบทของคุณธรรมจริยธรรม เป็นประเด็นสำคัญและเกี่ยวเนื่องด้วยความสงสารและความกลัว ในทฤษฎีทางศิลปะคลาสสิกของกรีกโบราณ กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหัวข้อ หิริและโอตตปปะ คือ ความละอายต่อการกระทำความบาปและความกลัวต่อผลที่จะได้รับจากการทำความบาป จะไม่มุ่งไปที่ประเด็นอื่นใดทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นนักโทษคนนั้นคือใคร มีชื่ออย่างไร ต้องคดีอะไร หรือทำความผิดร้ายแรงอะไรมา ผิดจริงหรือไม่ ใครเป็นผู้พิพากษา พิจารณาคดีกันที่ศาลไหน ฯลฯ แต่

จะให้เป็นกรณีสมมติ และจะกำหนดรู้ในเรื่องนี้ในเบื้องต้นนี้แต่เพียงว่า เขาเป็นนักโทษประหาร และกำลังจะถูกประหารชีวิต ในไม่ช้านี้เขาจะต้องตาย

ถ้าเราเอาใจไปจับที่ความรู้สึกขณะนั้นของผู้ถูกประหาร เขาจะคิดอะไรอยู่ในขณะที่ความตายกำลังจะมาถึงในไม่ก็จิตใจข้างหน้า และถ้าเราเอาใจไปจับที่ความรู้สึกขณะนั้นของเพชฌฆาต เขาก็จะมีความรู้สึกอย่างไรกับการฆ่าตามหน้าที่ที่กำลังกระทำอยู่ ถ้าสมมุติว่าเราเป็นเพชฌฆาตหรือนักโทษ เราจะรู้สึกอย่างไร และจะทำอย่างไร?

ความรู้สึกรวม ๆ ทั้งหมดนี้ เรียกได้อย่างแนบชิดว่า อยู่ในบริบทของ “ความสงสาร และความกลัว” ซึ่งจะเป็นความรู้สึกในบริบทของ Pity and Fear หรือไม่ว่าอย่างนั้น เป็นประเด็นที่จะนำมาสู่การวิพากษ์ต่อไป

เมื่อได้แนวคิดนี้แล้วก็ให้นึกถึงแนวคิดในหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี หรือธรรมศึกษาตรี ที่เรียนหลักธรรมในหมวดสอง ในหัวข้อ “ธรรมเป็นโลกบาล คือคัมภีร์ครองโลก” 2 อย่าง ได้แก่ 1) หิริ ความละอายต่อบาป และ 2) โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2557)

สรุปการเปิดประเด็นในที่นี้เป็นเบื้องต้นก่อนว่า ทั้งแนวคิดใน Pity and Fear ที่เป็นแนวคิดทางปรัชญาของซีกโลกทางตะวันตก และหิริโอตตัปปะ ที่เป็นแนวคิดทางพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาในสายตะวันออก มีความสอดคล้องกันในหลาย ๆ มิติ และในหลาย ๆ ประเด็น ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

Pity and Fear คืออะไร

Pity and Fear เป็นทฤษฎีการละครของ Aristotle นักปรัชญากรีกโบราณที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมชิ้นเอกของโลก ที่มีชื่อว่า “The Poetics” ซึ่งมีผู้รู้ทางวรรณคดีได้แปลไว้ว่า “กวีศาสตร์” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก และมีผู้สนใจนำมาศึกษาหารายละเอียดลงเลยต่อเนื่องเชื่อมโยงไปถึงการตีความหรือการขยายความเพิ่มเติมต่าง ๆ แล้ว โดยที่อริสโตเติล นักปรัชญากรีกโบราณท่านนี้ สำหรับท่านที่ผ่านการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี ไม่ว่าจะเป็นคณะไหน สาขาวิชาเอกอะไร ชื่อเสียงเรียงนามของนักปรัชญาท่านนี้ ก็คงจะได้ยินได้ฟังมาบ้างไม่มากก็น้อย

อนึ่ง ในท่ามกลางประเด็นหรือแนวคิดทางการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา จิตวิทยา สังคมวิทยา ศิลปะ วรรณคดี หรืออื่น ๆ ใด ที่เป็นที่มีในโลกนี้ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ

ควรแก่การหยิบยกมาต่อยอดทางวิชาการ ที่อาจจะมีคุณูปการต่อการศึกษา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกันอย่างสลับซับซ้อนทางศาสตร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ประเด็นที่เป็นแนวคิดต่าง ๆ ในทฤษฎีทางละครโศกนาฏกรรม (Tragedy) ที่รู้จักกันในศัพท์เทคนิคทางวรรณคดีว่า Pity and Fear นี้เช่นกัน

กล่าวกันว่า ละครแบบโศกนาฏกรรม (Tragedy) จะมีคุณค่ามากกว่าละครแบบสุขนาฏกรรม(Comedy) เพราะคนดูละครสนุกตลก ดูแล้วก็จบ ๆ ไป ไม่คิดอะไร แต่ถ้าดูละครโศกนาฏกรรมแล้ว คนดูจะกลับบ้านพร้อมกับความคิดทางจริยธรรมที่ว่า ตนจะไม่เป็นเหมือนตัวละครนั้น และจะตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี

คำว่า ละครโศกนาฏกรรม ไม่ใช่ละครเศร้าแบบธรรมดาสามัญทั่วไปอย่างที่เข้าใจกัน ซึ่งแน่นอนว่า ไม่ใช่ละครเศร้าเคล้าน้ำตา หรือนิยายโศกต่าง ๆ ที่เห็นกันในทีวีหรือนวนิยายที่ขายตามร้านหนังสือ แต่เป็นละครแบบคลาสสิก (Classic) ที่มีกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เคร่งครัดของละครคลาสสิกตามแบบฉบับของกรีก ที่เรียกกันว่า Tragedy นี้ มากมายเช่น ตัวละครเอกจะต้องเป็น “ผู้ยิ่งใหญ่” ที่ไม่ธรรมดา ตัวละครเอกจะต้องตกอับหรือได้รับความลำบากในลักษณะของ “โชคชะตานำพาให้เป็นไปเช่นนั้น” และตัวละครเอกนั้น ต้องตายในตอนจบเป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงประเด็นนี้อีกครั้ง

จะกล่าวถึงทฤษฎีทางการละครในเรื่อง ทฤษฎีตรีเอกภาพ หรือ Three Unity Theory ของอริสโตเติลสักเล็กน้อย พอให้ได้ทราบถึงกฎระเบียบบางประการของละครคลาสสิก

ทฤษฎี “ตรีเอกภาพ” ประกอบด้วย

1. Unity of Place หรือ เอกภาพด้านสถานที่ หมายถึง ละครเรื่องนั้นจะต้องมีฉากเดียว

2. Unity of Time หรือ เอกภาพด้านเวลา หมายถึง การที่ละครเรื่องนั้นจะต้องจบลงในวันเดียวและ

3. Unity of Action หรือ เอกภาพด้านอารมณ์ (ในการแสดง) หมายถึง การที่ละครเรื่องนั้นจะต้องมีอารมณ์เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ จะเป็นเรื่องโศกนาฏกรรม เนื้อเรื่องก็จะมีแต่เรื่องโศกเศร้าอย่างเดียว ไม่ให้มีเรื่องราวของความสุขมาเกี่ยวข้องเจือปนเด็ดขาด

ในขณะเดียวกัน ถ้าเป็นละครแบบสุชนาฏกรรม ก็จะมีแต่เรื่องราวของความสนุกสนาน ไม่มีเรื่องทุกข์โศกมาเจือปน

อย่างไรก็ตาม กฎระเบียบทางการละครคลาสสิกของกรีกนี้ ได้ถูกปรับเปลี่ยนโดย วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ที่ยอมรับกันว่า ท่านผู้นี้เป็นกวีเอกของโลก ชาวอังกฤษ โดยที่ลักษณะการปรับเปลี่ยนในเรื่องนี้ (บางท่านใช้คำว่าทำลายกฎของการละครแบบคลาสสิก แต่คำว่า “ทำลาย” นี้ เป็นคำหนักเกินไป ทำให้คำนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ) เป็นไปในลักษณะของการเน้นถึงความเป็นจริงของชีวิต เช่น คนชีวิตคนเราไม่ได้จบลงในสถานที่เพียงแห่งเดียว ละครของเชกสเปียร์จึงไม่มีการจำกัดในเรื่องของสถานที่ (เป็นการทำลายหรือปรับเปลี่ยน Unity of Place) ชีวิตคนเราโดยส่วนมากไม่มีทางที่จะจบลงในวันเดียว ละครของเชกสเปียร์จึงมีฉากข้ามวันข้ามคืน แล้วแต่เรื่องราวของละครนั้น ๆ (เป็นการปรับเปลี่ยนหรือทำลายกฎของ Unity of Time) และเชกสเปียร์กล่าวว่า ชีวิตคนเรานั้น มีชั่วเจ็ดที ก็ย่อมมีดีเจ็ดหน ไม่มีความแน่นอน เป็นไปตามกฎอนิจจัง คือความไม่เที่ยงตามหลักไตรลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนา (เป็นการปรับเปลี่ยนหรือทำลายกฎ Unity of Action) ซึ่งนักวิจารณ์วรรณคดีช่วงหลังต่อมา เรียกกันว่า Tragic-Comedy หรือ Shakespearean Tragedy ซึ่งจะขอไม่กล่าวถึงรายละเอียดในที่นี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเชกสเปียร์ได้ปรับเปลี่ยนกฎทางการละครของอริสโตเติลแล้ว แต่เนื่องจากยุคที่การละครเฟื่องฟูนี้ เราเรียกขานกันว่าเป็นยุค “คลาสสิก” ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว นั้น ทำให้เชกสเปียร์ได้รับสมญานามว่าเป็นนักวรรณคดีแบบ “โรแมนติก” ยุคโบราณหรือยุคเก่า และได้ถูกนักวรรณคดีอังกฤษผู้มีใจชื่นชมในความเป็น “คลาสสิก” ที่ก่อกำเนิดเกิดขึ้นมาในยุคหลังเชกสเปียร์ ถูกเรียกขานกันว่าเป็นยุค “คลาสสิกใหม่” หรือ “Neo-Classic” โดยมีเลกซานเดอร์ โป๊ป (Alexander Pope) ซึ่งเป็นนักวรรณคดีแบบคลาสสิกใหม่ ได้เขียนบทวิจารณ์โจมตีเชกสเปียร์อย่างรุนแรงไปในทางเสีย ๆ หาย ๆ และเรื่องนี้เป็นที่สนใจของนักวิจารณ์วรรณคดีมิใช่น้อยว่า อะไรกันแน่ที่เป็นสาเหตุให้อเล็กซานเดอร์ โป๊ป ต้องโจมตี วิลเลียม เชกสเปียร์ ซึ่งเป็นนักวรรณคดีรุ่นก่อนของตน ลำพังเพียงการไม่ยอมรับที่เชกสเปียร์ปรับเปลี่ยน (ทำลาย) กฎของคลาสสิก ไม่น่าจะต้องโจมตีกันถึงเพียงนี้

ความจำในอดีตที่ได้เรียนกับครูบาอาจารย์ผู้ทรงความรู้ทางวรรณคดี โดยเฉพาะวรรณคดีอังกฤษ คือแนวความคิดที่เป็นภูมิความรู้หรือจะเรียกให้ถูกนั้นจะต้องใช้คำว่า

“ภูมิความรู้แห่งความเข้าใจที่ถูกต้อง” เกี่ยวกับหลักความคิดหรือทฤษฎีความรู้ในหัวข้อ Pity and Fear นี้ นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะอาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ และได้ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ Pity and Fear นี้ ให้ได้เข้าใจในเบื้องต้นที่พอเข้าใจได้ง่ายๆ คือ Pity and Fear คือความรู้สึกรู้สีกของผู้ที่ดูละครโศกนาฏกรรม (Tragedy) แล้วเกิดสงสารตัวละครที่ตกต่ำในโชคชะตาชีวิต และกลัวว่าความโชคร้ายนั้นจะเกิดกับตัวเอง ซึ่งยังคงเป็นประเด็นปัญหาว่า การตีความเช่นนี้เป็น “ภูมิความรู้แห่งความเข้าใจที่ถูกต้อง” ตามหลักทฤษฎีทางการละครอย่างแท้จริงหรือไม่อย่างไร

และในขณะที่ซีกโลกตะวันตกมีการกล่าวถึง Pity and Fear ในทางซีกโลกตะวันออกก็มีการกล่าวถึงประเด็นที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่คล้ายคลึงกันนี้ในหลักธรรมหมวดที่สอง ตามทัศนะของอริสโตเติล อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เป็นตัวแทนและปลุกเร้าอยู่ในละครโศกนาฏกรรมคือ “ความรู้สึกรู้สีกสงสารและความกลัว” ซึ่งอริสโตเติล ได้นิยามความสงสารในฐานะอารมณ์หนึ่งที่เรารู้สึกต่อใครคนหนึ่ง ซึ่งได้รับทุกข์ทรมานกับโชคชะตาอันน่าอัปยศอย่างไม่สมควร และความกลัวในฐานะอารมณ์ที่เรารู้สึกเมื่อเราทั้งหลายตระหนักว่า ผู้ที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากความโชคร้ายนั้น คือคนที่เหมือน ๆ กันกับตัวเรา

ในที่นี้ “ความสงสารและความกลัว” เมื่อได้ประสบพบเจอในชีวิตจริงแล้ว ความรู้สึกเจ็บปวดทุกข์ทรมานต่าง ๆ ก็มากมี แต่เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในการเลียนแบบโศกนาฏกรรม ซึ่งจะถูกบูรณาการเข้าสู่โครงสร้างหนึ่ง ที่มีการสร้างความพึงพอใจทางสติปัญญาในฐานะที่เป็นเป้าหมายหลักตามที่อริสโตเติลได้เชื่อมโยงการปลุกเร้าอย่างได้ผล เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สีกสงสารและความกลัวนี้กับธรรมชาติของ hamartia (missing, error, offence) ซึ่งก็คือ “ความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องซึ่งเป็นเหตุผลนำไปสู่ความหายนะของตัวเอกในละครโศกนาฏกรรม”

ในวงการของการศึกษาวรรณคดีต่างชาติ โดยเฉพาะวรรณคดีของยุโรป จะได้ยินได้ฟังคำว่า “ปมอดิพุส” หรือ “Oedipus Complex” กันอยู่บ่อย ๆ จึงขอเล่าเรื่อง อดิพุสสักเล็กน้อย คือเล่าเอาความแบบคร่าว ๆ แล้วจะกลับมากล่าวถึงรายละเอียดของคำว่า ปมอดิพุส หรือ Oedipus Complex นี้อีกที

เรื่องราวของ ออดิฟุส มีเรื่องราวที่คล้าย ๆ กันกับตำนานนิทานเรื่อง พญากง พญาพานของไทยเรา นั่นคือ ออดิฟุสเป็นลูกของกษัตริย์ เกิดมาก็ได้รับคำทำนายว่าจะกระทำปิตุฆาตหรือฆ่าบิดาของตน จึงถูกนำไปฆ่าเสีย แต่คนที่นำไปฆ่าเกิดความสงสาร จึงได้อาไปให้เจ้าเมืองอีกเมืองหนึ่งซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม ทำนองว่าเป็นศัตรูคู่อริคล้าย ๆ กับไทยกับพม่าในสมัยอดีตก็ว่าได้ เมื่อโตขึ้น ออดิฟุสก็ได้ยกทัพกลับมาตีเมืองของฝ่ายบิดาและได้รับชัยชนะ และธรรมดาว่าผู้ชนะย่อมได้ครองครองทุกอย่างของฝ่ายผู้แพ้ รวมไปถึงมเหสีหรือราชินีของฝ่ายตรงข้าม (Dek-D, 2561)

เราทราบกันดีว่า พญาพาลนั้นเมื่อเข้าไปเพื่อจะล่องประเพณีต่อมารดาตนนั้น น้ำนมของมารดาไหลออกมา ทำให้สะกิดใจผู้เป็นบุตร จึงได้ถามไถ่จนทราบความจริงว่า ตนได้กระทำปิตุฆาต และเกือบ ๆ จะสมสู่กับมารดาแท้ ๆ ของตน จึงได้สั่งประหารผู้เกี่ยวข้องในการปกปิดเรื่องราวทั้งหมด และต่อมาเกิดรู้สึกผิดต่อการกระทำของตน (วิเชียร เกษประทุม, 2548) จึงได้มีการสร้างพระเจดีย์เป็นการไถ่บาปหรือ Guilty จึงเกิดขึ้นแบบภโณมเข้าใจจิตใจของออดิฟุสอย่างรุนแรง จนต้องควักลูกตาตัวเองจนตาบอด ทั้งนี้ เพื่อไถ่โทษไถ่บาปให้กับการกระทำที่ผ่านมาทั้งหมดของตน

นี่คือที่มาและความหมายของคำว่า “ปมออดิฟุส” หรือ “Oedipus Complex” ที่วงการวรรณคดีมักจะกล่าวถึง เมื่อมีประเด็นความทุกข์ยากลำบากใจของบุคคลในลักษณะเช่นนี้

หิริโอตตปปะ คืออะไร

หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายไว้ว่า หิริ : ความละอายแก่ใจ คือละอายต่อความชั่ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) โอตตปปะ : ความกลัวบาป, ความเกรงกลัวต่อทุจริต, ความเกรงกลัวความชั่ว เหมือนกลัวอสรพิษ ไม่อยากเข้าใกล้ พยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักธรรมค้ำครองโลกให้สงบสุข รักตนเอง รักครอบครัว รักส่วนรวม โดยจะขออธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดบางประการ ดังนี้

หิริ (อ่านว่า หิ-ริ, หรือ หิ-หริ) แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป กล่าวให้ละเอียดอีกทีได้ว่า หิริ หมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด

ละอายต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลาย และความละอายใจตัวเองในการที่ตัวเองจะต้องละเว้น ไม่ทำความดี ซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน นั่นคือการไม่อายที่จะทำความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจของตน เช่น บิดามารดามีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน แล้วบิดาก็ไม่อายหรือกลัวที่จะตัดสินใจดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามี หิริ ดังนี้ เป็นต้น

อนึ่ง หิริ นั้นเกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ชาติตระกูลของตน คือเป็นการคิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตน รวมกับความกลัวกลัวของจิตใจที่จะไม่ทำเช่นนั้น

หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก หรือ “โลกपालธรรม” นักศึกษานักธรรมชั้นตรี หรือธรรมศึกษาตรี จะท่องจำจนติดปากเพื่อนำไปใช้ในการสอบว่า “ธรรมเป็นโลกบาล คือ คุ้มครองโลก” หิรินี้จะทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง หากคนเราคิดจะทำในสิ่งที่ชั่ว ถ้ามี “หิริ” ในใจ ความละอายจะเกิดขึ้นมาในใจ แม้ว่าคนอื่นจะไม่รู้ไม่เห็นในสิ่งที่เขาคิดจะทำนั้นว่า คิดทำชั่วอย่างไร สิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความเลวทรามไม่ถูกต้องทางธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็อนุমানได้ว่า สิ่งนั้นเป็นความเลว อะไรที่วัดได้ (โดยหลักศีลธรรม) ว่าถูกหรือไม่ถูก คือถ้าทำอะไรลงไป ถ้าไม่ถูกต้องแล้วจะรู้สึกละอายในใจตนเอง เรียกว่า มี “หิริ” ในใจนั่นเองตามหลักนั้น กล่าวกันว่า นักปราชญ์ทั้งหลายไม่สรรเสริญ ไม่นิยม ในสิ่งที่ผิดจากธรรม ผิดต่อคุณธรรมจริยธรรมทั้งหมดทั้งหมด ความละอายนี้เป็นต้นเหตุให้ทำความดี ซึ่งความดีทั้งหมดเกิดจากความละอายทั้งนั้น ความไม่ดีเกิดจากความไม่ละอายนั่นเอง ซึ่งก็เป็นที่ยูจกกันตืออยู่แล้วว่า โดยแท้ที่จริงแล้ว ศีล 5 มีความละอายเป็นเบื้องต้น เป็นสมุฏฐาน หากว่ามีความละอายในใจแล้วไม่กล้าทำการละเมิดต่อศีลข้อนั้น ๆ ได้ทั้งหมด

หลักการอย่างหนึ่งที่กล่าวไว้ในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ “ความละอาย” นี้ว่า บุคคลพึงละอายต่อสิ่งที่ควรละอาย ในแง่ของการนุ่งห่มของนักบวช บางลัทธิศาสนาจะถือเคร่งครัดในเรื่องของการไม่ยัดติด ซึ่งการไม่ยัดติดนี้สอดคล้องกับคำว่า “ไม่มีอุปาทาน” คือไม่มี ความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ แต่สำหรับการนุ่งห่มแล้ว ทางพระพุทธศาสนาสอนว่า พึงปกปิดซึ่งอวัยวะอันเป็น “ที่ตั้งแห่งความละอาย” ดังนี้ เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง คำว่า โอดตปปะ (อ่านว่า โอด-ตบ-ปะ) แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้

โอดตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น

ละครโศกนาฏกรรม (Tragedy) คืออะไร

อย่างที่ได้อ่านละเอียดแล้วว่า Pity and Fear มาจากการวางกฎระเบียบที่เคร่ง คัดทางการละครแบบคลาสสิกโบราณของกรีก โดยนักปรัชญากรีกที่มีนามว่า อริสโตเติล ที่ชาวเอกปรัชญาจะต้องรู้จักกันเป็นอย่างดี ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะในเรื่องของกฎทางการ ละครคลาสสิกเท่านั้น ไม่ก้าวล้ำไปในประเด็นปรัชญาอื่นใด รวมทั้งชีวประวัติอันเกรียงไกร ยิ่งใหญ่ของนักปรัชญาท่านนี้ด้วย โดยยกให้เป็นภาระหน้าที่ของนักศึกษาในสายปรัชญา ในการ เล่าให้ท่านผู้สนใจได้รู้เกี่ยวกับท่านผู้นี้แทน เพราะจะกล่าวถึงแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของ Pity and Fear และละครแบบ Tragedy เท่านั้น

ละครโศก (Tragedy) คือละครที่มีเนื้อเรื่องสำคัญอย่างคอขาดบาดตายของตัว ละครสำคัญ และต้องดำเนินเรื่องจากดีเป็นร้าย โดยมากจะจบลงที่ความตายและความหายนะ ของตัวละครเอก โครงเรื่องจะต้องกระชับในตัวเอง มีเริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด ที่มีเรื่องราว เชื่อมโยงกันอย่างสนิทแนบเนียน ภาษาที่ใช้ต้องโอ้อ่าสง่างาม ถ้าเป็นกลอนก็ต้องมีความไพเราะ เร้าอารมณ์และซาบซึ้งตรึงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อธิบายในหนังสือวรรณคดีและวรรณคดี วิจารณ์ ของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ตามมติของอริสโตเติล ละครโศกต้องเร้า อารมณ์สำคัญ 2 อย่าง คือ ความสงสาร (Pity) และความขนพองสยองเกล้า (terror) (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2531) ซึ่งก็คือ ความกลัวหรือ Fear นั่นเอง

กล่าวกันว่า ละครโศกนาฏกรรม นี้มีทฤษฎีที่อริสโตเติลบัญญัติไว้เป็นแม่บทใน Poetics ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่ก็แน่นอนว่า เมื่อกาลเวลาผ่านไป เหตุการณ์ในโลกก็ย่อม เปลี่ยนไปตามด้วย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนวิวัฒนาการไปตามกาลสมัย ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับ

กฎระเบียบที่อริสโตเติลได้วางเอาไว้ เพราะในช่วงหลัง ๆ นักการละครที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้สร้างละครแนวใหม่ขึ้น เช่น วิลเลียม เชกสเปียร์ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น

เมื่อได้กล่าวถึงประเด็นนี้อีก ก็จำเป็นต้องอธิบายให้เห็นความเหมือนและความต่างระหว่างกฎระเบียบคลาสสิกกับการที่เชกสเปียร์ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ตามหลักของอริสโตเติล เนื้อเรื่องของละคร Tragedy จะต้องเป็นคนดีที่มาประสบเคราะห์กรรมอย่างน่าสงสาร เพราะจะปลุกเร้าอารมณ์ Pity and Fear นี้ได้มากกว่าคนชั่ว เพราะคนชั่วนั้นถ้าประสบเคราะห์กรรม ไม่ว่าจะเป็นแบบกรรมตามสนอง หรือจะประสบเคราะห์ในรูปแบบไหนอย่างไร ก็ไม่อาจจะปลุกเร้าความสงสารและความกลัวได้ จะมีก็แต่สมน้ำหน้าและเคียดแค้นชิงชังเท่านั้น ซึ่งความขื่อนี้บ่งว่าสมเหตุผลพึงขึ้นพอสมควร

แต่เมื่อกลับมาดูตัวละครของเชกสเปียร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แมกเบ็ธ (Macbeth) ที่ฆ่ากษัตริย์ ดันแคนแห่งสกอตแลนด์แล้วขึ้นครองบัลลังก์ ก็เป็นตัวละครสำคัญที่ไม่มีความดีงามเลย ซึ่งเท่ากับว่า เชกสเปียร์มีมุมมองที่ย้อนแย้งต่อทัศนะของอริสโตเติลในประเด็นที่ว่าคนเราไม่จำเป็นต้องเป็นคนดี ประสบกับความหายนะแล้วคนดูจะไม่สงสาร เพราะในเรื่องนี้คนดูอาจจะสงสารแมกเบ็ธก็ได้ ซึ่งลักษณะสำคัญข้อนี้มีคำอธิบายว่า บทบัญญัติให้ตัวละครสำคัญใน Tragedy จะต้องเป็นผู้สูงศักดิ์ เป็นยอดขุนพล เป็นแม่ทัพ มีความงามสง่า น่าภาคภูมิใจ แต่ความนิยมนี้อาจเสื่อมคลายลงไปเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุโรป ชนชั้นสูงมีฐานะต่ำต้อยลง เสื่อมอำนาจวาสนา เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการปฏิวัติยุโรป (Industrial Revolution and European Revolution) ที่ชนชั้นสามัญประกอบการค้าขายร่ำรวยขึ้น จึงเกิดประเด็นปัญหาที่ว่า แล้วทำไมตัวละครเอกใน Tragedy จะเป็นชนชั้นกลางบ้างไม่ได้หรืออย่างไร ทำให้ตัวละครเอกของละครแนวนี้ หลังศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา เป็นตัวละครที่ไม่ใช่ราชาพระมหากษัตริย์ยอดนักรบ แต่เป็นชนชั้นสามัญที่ร่ำรวยขึ้นมากกลับมีให้เห็นอย่างมากมาย

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับละครโศกของอริสโตเติล ยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเด็นที่ว่า การดูละครโศกทำให้เกิด Katharsis คือ การชำระล้างและการพอกให้บริสุทธิ์ ซึ่งหมายถึงการชำระล้างเหมือนกินยาถ่าย หมายความว่า การดูละครโศกเป็นการชำระล้างความสงสารและความกลัวให้หมดไปจากตัวเรา โดยการดูสิ่งที่น่ากลัว เข้าทำนองหนามหยอกเอาหนามบ่ง อารมณ์สงสารและกลัวเป็นอารมณ์ที่

มีเส้นหน้าตื้นตัน ตราบใดที่เรารู้ว่าไม่เป็นจริง ไม่เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นแค่การแสดง เปรียบเหมือน ฝนตกนอกหน้าต่าง แต่เราอยู่ในห้อง เรามีความอบอุ่นสบาย เพราะเราไม่ได้อยู่ในท่ามกลาง สายฝน ซึ่งประเด็นที่สอดคล้องกันคือ หลักคำสอน 3 ประการ คือ สัพพปาปัสส อกรรม กุสสสุปปสมปทา สจิตตปริโยทปน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แปลว่า การไม่ทำ บาบทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539) คำว่า “ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” ก็คือ ฟอกให้บริสุทธิ์ หรือ “Purification” มาตรงกับคำว่า “สจิตตปริโยทปน” คือการทำให้จิตใจผ่องใสอยู่เสมอ

แนวคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรม

ประเด็นหนึ่งที่นักศึกษากฎหมายปรัชญาคงรู้จักกันดีในคำกล่าวของ โซเครตีส (Socrates) นักปรัชญากรีกโบราณที่ท่านได้กล่าวไว้ ซึ่งในที่นี้ จะพยายามใช้สำนวนที่เข้าใจได้ ง่ายๆ ชัดๆ ว่า “ความจริงแล้ว คนที่ทำความชั่ว ไม่รู้ว่าสิ่งที่เขานั้นเป็นความชั่ว เขาจึงได้ทำความชั่วนั้นลงไป ถ้าเขารู้ว่าสิ่งนั้นเป็นความชั่ว เขาจะไม่ทำ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2541) ซึ่งดูๆ แล้ว ชวนให้เข้าใจได้ว่า ท่านโซเครตีสนี้ ให้ความสนใจต่อผู้กระทำ ความชั่วในความไม่รู้ของผู้กระทำความชั่วของเขา ซึ่งก็เป็นที่มาของการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับ แนวคิดทางจริยธรรมของท่านว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นคนชั่วที่ทำความชั่วแล้วติดคุกเต็มบ้านเต็มเมือง นั้นไม่จริงจริง หรือ ว่าสิ่งที่เขาทำลงไปนั้นเป็นความชั่ว ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว คนที่ฆ่าข่มขืนแล้ว ติดคุก รวมทั้งคนที่ติดคุกด้วยคดีอาญาร้ายแรงอื่นๆ ก็ไม่รู้ว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้น เป็นความชั่ว หรือการบันดาลโทษะ ความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความหึงหวง หรือความผสม ปนเปของความโกรธเกลียดเคียดแค้นต่างๆ นานา เป็นตัวบดบังความคิด บังจิตบังใจของเขา ทำให้เขามองไม่เห็นความเป็นจริงในสิ่งที่เขากระทำลงไปนั้นว่า มันเป็นความชั่วบาปหยาบเข้า ได้ทำการฆ่าข่มขืนหรือการค้าขายบ้า ฯลฯ ซึ่งเป็นที่วิพากษ์ของสังคมออนไลน์หรือโลกโซเชียล ตามสื่อต่าง ๆ ที่พบเห็นกันในปัจจุบัน

เปรียบเทียบแนวคิดทางจริยธรรมใน Pity and Fear กับในทริโอดัตปปะ

การเปรียบเทียบใน Pity and Fear และทริโอดัตปะนั้น ในที่นี้มี 4 คำศัพท์ คือ คำว่า ทิริ คำว่า โอดัตปปะ คำว่า Pity และคำว่า Fear (ความละอาย-ความกลัว-ความสงสาร-

ความกลัว) เมื่อนำมาคัดกรองเอาแต่ประเด็นหลัก โดยตัดหัวข้อหรือประเด็นที่ซ้ำซ้อนออกไปแล้วจะเหลือเพียง 3 คำ หรือ 3 ประเด็น ซึ่งก็ได้แก่ 1. ความละเอียด 2. ความกลัว และ 3. ความสงสาร

1. ความละเอียด หรือความอาย ในทางจริยธรรมหมายถึง ความรู้สึกไม่กล้าสู้หน้ากับผู้อื่น ถ้าหากตนได้กระทำในสิ่งที่สังคมทั่วไปเขากำหนดว่า การกระทำนั้น ๆ เป็นความเลวทราม ต่ำช้า

2. ความกลัว หรือความเกรงกลัว ในทางจริยธรรมหมายถึง ความหวาดกลัว ความหวาดระแวงต่อผลของบาปกรรมที่ตนจะได้รับ ถ้าหากตนได้กระทำการสิ่งนั้นลงไปและความกลัวนี้ส่งผลให้คนไม่ทำความชั่ว เปรียบเหมือนคนในยุคสุโขทัย ที่ได้อ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงแล้ว กลัวตนกรอก จึงไม่กล้าทำบาป ทำให้สังคมไม่มีการเบียดเบียนกัน

3. ความสงสารหรือความเมตตา ในทางจริยธรรมหมายถึง ความรู้สึกอยากช่วยให้คนอื่นได้รับความสุข ความไม่ยอมให้ใคร ๆ ได้รับความทุกข์ และความรู้สึกนี้จะส่งผลให้บุคคลไม่คิดที่จะเบียดเบียนกัน

เมื่อจับคู่กันได้เพียง 1 คู่ คือคู่ของ โอดตัปปะกับ Fear แล้ว จะเห็นความสอดคล้องต้องกันระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับความกลัวในทางพระพุทธศาสนา และความกลัวในละครคลาสสิกของกรีก คือการที่ความกลัวทั้งสองฝ่ายนี้มุ่งผลไปที่ความสงบสุขของสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในสังคม

ความต่างกันของคำว่า หิริ กับ Pity หรือ ความละเอียด กับความสงสาร จึงสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันในรูปแบบของ Contrast ดังนี้

ความอาย หรือความ ละเอียด เป็นความดีงามอย่างหนึ่ง โดยสังคมไทยนั้น คำนี้ ถือว่าเป็นคำหนัก เพราะคนในสังคมมักจะพูดคำว่า “ไร้ยั้งอาย” หรือ “หน้าด้าน” เป็นคำตำหนิ ประณามที่มีผลรุนแรงจะอธิบายด้วยตาราง ดังนี้

หัวข้อ	ธรรมเป็นโลกบาล		ละคร Tragedy	
ประเด็นทั้งหมด	ความละอายต่อบาป (หิริ)	ความกลัวต่อผลของบาป (โอตตปปะ)	ความกลัวตัวเรื่องราวที่เลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตัวละคร (Fear)	ความสงสารต่อตัวละครที่ได้รับผลเลวร้ายจากการกระทำของตน (Pity)
ประเด็นที่ไม่ตรงกัน	ความละอายต่อบาป		ความสงสารต่อตัวละครที่ได้รับผลเลวร้ายจากการกระทำของตน	

จากการเปรียบเทียบนี้ จะเข้าใจได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเห็นว่าความละอายต่อบาปจะเข้ากับความกลัวต่อผลของบาป ในกรณีของการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ส่วนหลักหรือกฎของละครคลาสสิก จะให้น้ำหนักของความสงสารว่าสามารถนำไปประกอบให้เข้ากับความกลัว ที่คนดูมีต่อผลของตัวละคร ซึ่งความชัดเจนนี้จะมีในตารางเปรียบเทียบเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามในกฎ 2 ประการนี้ในเนื้อหาที่จะกล่าวถึงข้างหน้า

อย่างไรก็ตาม บทความนี้ไม่ได้หมายความว่า ความกลัวในโอตตปปะ ไม่ได้อาศัยสิ่งเร้าจากภายนอก จึงจะกำหนดรู้และไม่ทำบาป และไม่ได้หมายความว่า คนที่กลัวใน Fear นั้นไม่มีปัญญากำหนดได้ว่า สิ่งใดตนกระทำนั้นผิดและไม่ทำบาป หากแต่เป็นการตั้งข้อสังเกตว่าโดยส่วนมากแล้ว แนวคิดทางยุโรปหรือทางตะวันตกนั้น ในแง่ของคุณธรรมจริยธรรม บุคคลต้องอาศัยการกระตุ้นหรือปลุกเร้าจากภายนอกก่อน จึงจะกำหนดได้ว่าจะไม่กระทำความบาปลงไป ในขณะที่ทางตะวันออกส่วนมาก มักจะกำหนดรู้ได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องอาศัยสิ่งเร้าจากภายนอก (แต่ต้องจำแนกตามหลักบัวสี่เหล่าด้วย)

ตัวอย่างตัวละครที่สะท้อนให้เห็นในประเด็นทางจริยธรรม

เมื่อได้ทราบแล้วว่า ละครโศกนาฏกรรมหรือที่เรียกกันว่าละครโศก หรือละครเศร้า นั้น ไม่ใช่เรื่องราวทุกขโศกของตัวละครธรรมดาสามัญชนคนทั่วไป แต่เป็นละครที่มีกฎระเบียบของ “ละครคลาสสิก” ตามแบบฉบับดั้งเดิม ซึ่งกฎสำคัญประการหนึ่งคือ ตัวละครสำคัญ หรือตัวละครเอกจะต้องเป็นคนที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้มียศถาบรรดาศักดิ์สูง ดังนั้น จึงจะทำการศึกษาผ่าน

ทางตัวละครสำคัญของละครโศกนาฏกรรมทั้งหมดของ วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) พอสังเขป ดังนี้

ละครโศกนาฏกรรมของ วิลเลียม เชกสเปียร์ รวบรวมมาได้ทั้งหมด 11 เรื่อง จัดเรียงตามปี ค.ศ. ที่แต่งได้ ดังนี้ Titus Andronicus เขียนเมื่อปี ค.ศ. 1591–1593, Romeo and Juliet เขียนเมื่อปี ค.ศ. 1594–1595, Julius Caesar เขียนเมื่อปี ค.ศ. 1599–1600, Hamlet เขียนเมื่อปี ค.ศ. 1600–1601, Troilus and Cressida (1601–1602) เรื่องนี้มีการระบุในตอนแรกว่าเป็นละครแบบสุขนาฏกรรม หรือ Comedy แต่ในปัจจุบันได้มีการระบุอย่างชัดเจนแล้วว่า เป็นแบบ tragedy, Othello (1604–1605), King Lear (1605–1606), Timon of Athens (1605–1608), Antony and Cleopatra (1606–1607), Coriolanus (1607–1608), Cymbeline (1609–1611) ซึ่งจะขอรวบรวมสรุปในประเด็นสำคัญที่ว่า ตัวละครเอก (Protagonist) ของละครโศกนาฏกรรมของเชกสเปียร์นี้ เป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ชั้นผู้นำที่ไม่ธรรมดา ตัวอย่างเช่น King Lear เป็นกษัตริย์ Hamlet เป็นเจ้าชายแห่งเดนมาร์ก จูเลียส ซีซาร์ เป็นผู้นำผู้ยิ่งใหญ่ของโรมัน ดังนี้ เป็นต้น

นับได้ว่ามีความสอดคล้องกันทางรูปศัพท์ และความหมายของคำศัพท์บางประการ ในการเปรียบเทียบนี้ เนื่องจากคำว่า หิริ ไปพ้องเสียงกับคำว่า Pity ส่วนคำว่า โอดตบะ ไปมีความหมายพ้องกับคำว่า Fear คือ “ความกลัว” และเนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดก็สอดคล้องต้องกัน คือดำเนินไปในทางเดียวกันในความต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

ย้อนกลับไปเปรียบเทียบความหมายของคำว่า หิริ กับ Pity อีกครั้ง จะเห็นความแตกต่างในประเด็นของความหมายของคำศัพท์ กล่าวคือ คำว่า หิริ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง “ความละอายต่อบาป” ในขณะที่ Pity หมายถึงความสงสาร ประเด็นนี้จึงเป็นแค่การพ้องกันทางคำศัพท์ในเรื่องของ “สัมผัสสระ” เพียงเท่านั้น ส่วนนัยยะเบื้องต้น จะมีการอธิบายตามประเด็นนั้น ๆ ดังนี้

หิริ ในเรื่อง ออดิฟุส จะหมายถึง ความรู้สึกที่คนดูมีต่อออดิฟุส มีความละอายต่อการกระทำของตน ที่ได้กระทำความผิด บาปตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดขนาด การล่วงประเวณีต่อมารดาของตน

Pity ในเรื่อง ออดิฟุส คือความรู้สึกที่คนดูสงสารตัวเอง ที่มีต่อ ออดิฟุส ที่เห็น ออดิฟุส ตัดพ้อต่อว่าตัวเองในทำนองว่า ทำไมตนจึงได้โง่เขลาเบาปัญญา ไม่สามารถจำแนกแยกออก

ได้ว่า อะไรถูกอะไรผิด สิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี ทำไมสภาพแวดล้อมทั้งหมดจึงได้เป็นเหมือนความ
 จงใจที่จะผลักดันให้ตกไปสู่ความผิดพลาดทั้งหมด

โอดตັปปะ คือ การที่คนดูเกิดความกลัวต่อผลที่จะเกิดตามมา กลัวต่อการ
 เผชิญหน้ากับผู้คนในสังคม

Fear ในเรื่อง ออดิพุส จึงอธิบายในความหมายเดียวกันกับที่ได้อธิบายใน
 ความหมายของ โอดตັปปะที่ได้กล่าวแล้วนั้น ซึ่งสามารถอธิบายด้วยตารางเปรียบเทียบ ต่อไปนี้

ประเด็น	ละคร Classic แบบ Tragedy	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ความละอาย	ไม่มี (แต่อาจจะสื่อผ่านพฤติกรรมของตัวละคร)	หิริ (ความละอายต่อการกระทำบาป ซึ่งเป็นความรู้สึที่เกิดขึ้นภายในตน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการดูละคร)
ความกลัว	Fear (ความกลัวที่คนดูเห็นผลร้ายของตัวละครเอกโศกนาฏกรรมแล้วกลัวว่ามันจะเกิดขึ้นกับตัวเองแล้วตั้งใจจะไม่ทำความชั่ว)	โอดตັปปะ (ความกลัวที่เกิดจากความตั้งใจที่จะกำหนดว่าผลของบาปที่ตนทำนั้นเป็นสิ่งที่น่ากลัว และเป็นความคิดที่เกิดขึ้นภายในตนโดยไม่ต้องอาศัยการดูละครซึ่งเป็นสิ่งเร้าจากภายนอก)
ความสงสาร	Pity (ความสงสารเมตตาต่อตัวละครเอกที่ได้รับผลร้ายจากความผิดพลาดบกพร่อง หรือ Hamartia และไม่ยอมให้มันเกิดขึ้นกับตัวเอง)	ไม่มี (แต่อาจจะมีในหลักธรรมอื่นเช่น เมตตา กรุณา ในหลัก พรหมวิหาร 4)
ที่มา	เป็นแบบปรโตโมสะและกัลยาณมิตร คือเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น (การดูละคร) จึงนึกคิดขึ้นได้ในใจตน	เป็นแบบโยนิโสมนสิการ คือการทำให้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจตน
ผล	ความตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมจริยธรรม	ความตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมจริยธรรม

บทสรุป

ความพ้องต้องกันในทางจริยธรรมในทางการละคร คือความเชื่อที่ว่า ละครแบบ โศกนาฏกรรม (Tragedy) จะมีคุณค่าทางจริยธรรมมากกว่าละครแบบสุขนาฏกรรม (Comedy) ซึ่งจะรวมอยู่ในความหมายของ Pity and Fear ในขณะที่หลัก หิริโอตตปปะ จะมีความหมายในทางปกป้องคุ้มครอง ป้องกัน ไม่ให้โลกเกิดภัยพิบัติ ไม่ให้ชาวโลกได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ต่อการที่มนุษย์ไม่รู้จักรำเอาหลักความเมตตาสงสารต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่รู้จักความเกรงกลัวต่อการกระทำความบาปกรรมและความชั่วผิดบาปหยาบซ้ำต่าง ๆ นานา ไม่รู้จักความละอายแก่ใจตนเองที่อาจจะเผลอไปกระทำความชั่ว แล้วทำให้ตนเดือดร้อนในภายหลัง ข้อแตกต่างกันจะมีเพียงว่า แนวคิดที่เป็นความสงสาร ความกลัว หรือ Pity and Fear ตามทฤษฎีละคร Classic ประเภทละครโศกนาฏกรรม ของอริสโตเติลนั้น ต้องอาศัยสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นเตือนจากภายนอกก่อน หรือเห็นตัวอย่างของผลร้ายก่อนจึงจะเกิดขึ้นในโน้มน้าวนึกของตนได้ จึงจะกำหนดในอันที่จะไม่กระทำความชั่ว ในขณะที่ หิริ และ โอตตปปะ จะกำหนดรู้ได้ด้วยโยนิโสมนสิการของตน แล้วกระยับยับยั้งการกระทำชั่วที่บาปได้ด้วยตนเอง

รวมความแล้ว ความเมตตาสงสารต่อสรรพสัตว์ ความกลัวต่อผลของบาป และความละอายใจต่อการที่จะกระทำความบาป เป็นความคล้ายคลึงกันในระดับที่ว่า โลกนี้ต้องการให้ทุกคนในโลกตระหนักรู้และใส่ใจในเรื่องเหล่านี้ จึงได้มีการนำมาแสดงในละครโศกนาฏกรรมตามแบบละครคลาสสิก (Classic) ของตะวันตก และมีความหมายคล้ายคลึงในส่วนของความกลัวต่อบาป ที่แสดงไว้ในหลักธรรมหมวดที่สองของพระพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าจะทำให้โลกนี้อยู่ในความสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่สงครามทำลายล้างโลกด้วยอาวุธสงคราม ที่มีอานุภาพการทำลายล้างสูง ทุกรูปแบบหมดทั้งมวล ที่จะพึงเกิดพึงมีขึ้นในโลกใบนี้ ซึ่งหิริโอตตปปะ หรือความละอายต่อบาปและความกลัวต่อบาป และผลของการกระทำความบาปกรรม เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นสอนให้ผู้คนในโลกรู้จักละอายต่อบาป และกลัวต่อผลของบาป และสามารถปกป้องคุ้มครองโลกและคนในโลกให้มีความสุขสงบเต็มไปด้วยสันติสุขทุกเมื่อทุกสถานตลอดกาลเวลา

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11), กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2541). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิเชียร เกษประทุม. (2548). *นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2531). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2557). *นวโกวาท-หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี*. (พิมพ์ครั้งที่ 82), กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Dek-D. (2561). *อดีปัส ผู้ที่ฆ่าพ่อของตนและเอาแม่มาเป็นภรรยา*. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2561 จาก <https://writer.dek-d.com/Chinprakhon/story/view.php?id=1387>